

Motion till riksdagen 2024/25:2503

av **Linnéa Wickman m.fl. (S)**

Ersätt marknadsskolan med en jämlik kunskapsskola

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda vinstuttag ur svensk skola samt införa ett etableringsstopp för vinstdrivande skolor i väntan på ett vinstförbud och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kösystemet till friskolor för att skapa ett reellt skolval med transparens och på lika villkor för alla elever och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om se över hur skolreklam kan regleras eller förbjudas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett kommunalt veto mot friskoleetableringar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot konfessionella skolor, förskolor och fritidshem och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har idag ett världsunikt skolsystem där en skolmarknad tagit form som främjar stora skolkoncerners vinstjakt på skattemedel samtidigt som eleverna ses som kunder och lärarrollen har devalverats. Den svenska skolan har genom marknadiseringen gått från att vara ett av världens mest jämlika skolsystem till att få allt svårare att klara det kompensatoriska uppdraget. Förmågan att väga upp för elevers olika uppväxtvillkor och därmed förutsättningar att klara skolan har försämrats. Konsekvenserna när likvärdigheten minskar är tydliga. När elever blir brickor på aktiemarknaden för att maximera vinsten på skattemedel samtidigt som fristående skolor överkompenseras i förhållande till kommunala skolor är det ytterst barnen från socioekonomiskt svaga och studiesvaga hem som får betala priset.

Dagens skolmarknad kännetecknas av svag offentlig insyn och kontroll, en skolpeng som skapat incitament för vinstjakt, glädjebetyg och orättvisa kösystem som tidigt sorterar elever och kraftigt spär på segregationen. Det som var tanken under 1990-talet med att främja små fristående skolor med alternativ pedagogik har istället möjliggjort för en skolmarknad att växa fram som domineras av stora skolkoncerner som gör stora vinstuttag av skattemedel på bekostnad av barns och ungas utbildning och framtid.

Den demokratiska kontrollen över skolans utveckling behöver återtas från skolkoncerner, riskkapitalister och vinstlobbyister. Varje skattekrona som är avsatt till skolan behöver gå till att möta barns och ungas behov för ökad trygghet, studiero i klassrummen och kunskapsutveckling. Marknadsskolan måste avskaffas för att komma tillrätta med problemen som finns i svensk skola med segregation, bristande likvärdighet, sjunkande skolresultat och brist på legitimerade lärare. Att förbjuda vinstuttag från skattemedel som ska gå till skola och utbildning samt införa ett etableringsstopp för vinstdrivande skolor i väntan på ett vinstförbud skulle vara ett viktigt steg i detta.

Vidare krävs andra åtgärder för att öka jämlikheten och stärka svensk skola. Att elever kan välja skola är i grunden bra, men dagens system är i realiteten inte ett fritt och rättvist skolval för alla barn. I kösystem baserade på kötid drabbas elever som flyttar mellan kommuner eller som invandrat till Sverige i skolåldern och som då i praktiken inte kan välja vissa skolor. Dagens utformning av skolvalet gör också att många friskolor fritt kan sortera och aktivt välja bort barn som anses olönsamma på grund av behov av särskilt stöd eller anpassningar. Det har till och med förekommit fall där friskolor hänvisat barn som ansökt till dem till den kommunala skolan istället. Det gör i sin tur att den kommunala skolans elevpeng måste höjas. Med dagens lagstiftning får det sedan följderna att även friskolornas elevpeng höjs, oavsett om de har behov av utökade resurser eller inte. Detta urholkar kommunernas ekonomi när ersättnings-systemet överkompenserar fristående skolor.

För att reformera det fria skolvalet så att alla elever ska ha möjlighet att få en plats vid alla skolor vid tidpunkten för det gemensamma skolvalet behöver dagens kösystem avskaffas och ersättas med en mer rättvis urvalsgrund. Barn ska ha valfrihet att kunna välja skola, men skolor ska inte kunna välja elever. Då krävs lika villkor och ökad transparens. Det finns också behov av att förbjuda aggressiv skolreklam så att unga får information om skolor på ett sakligt sätt.

De kommunala huvudmännen har ett större ansvar att säkerställa skolgången för alla barn och unga i kommunen, vilket gör att när en friskola lägger ner sin verksamhet så ska kommunen snabbt kunna bereda plats. Kommunerna är också ansvariga för skolan och behöver ha bättre förutsättningar och verktyg att planera skolverksamheten i kommunen på längre sikt. Fri etableringsrätt för friskolor enligt marknadslogiken är därför inte rimligt. Det riskerar att skapa en överetablering av skolor på vissa platser med halvtomma klassrum och ökade kostnader per elev som följd, vilket i sin tur leder till att resurserna avsedda för utbildning inte används på det mest effektiva sättet. Kommunerna behöver därför själva få avgöra och ha rådighet över om, när och var en friskola etablerar sig i kommunen.

Människor har rätt att både utöva sin religion eller avstå från religion, men religiös fostran hör inte hemma i förskola och skola. Därför bör också konfessionella skolor, förskolor och fritidshem förbjudas i Sverige. Genom åren har allvarliga larm och vittnesmål kommit om religiösa inslag i undervisningen eller rena psykiska övergrepp och radikalisering av ungdomar. Socialdemokraternas skärpningar i regeringsställning av ägar- och ledningsprövning med krav på insikt, lämplighet och ekonomiska

förutsättningar för den som vill bedriva skolverksamhet har tillsammans med andra förändringar gjort att skolor med allvarliga brister har kunnat stängas. Men för att säkerställa att svensk skola är uppbyggd på jämlika, demokratiska och sekulära värderingar där pojkar och flickor får samma möjligheter och behandlas lika behöver religiösa friskolor förbjudas. I andra hand skulle ett etableringsstopp mot nya religiösa friskolor kunna införas.

Marknadsskolan måste avskaffas och ersättas med en jämlik kunskapsskola. Det kan enbart uppnås genom att genomföra en rad reformer som kommer tillrätta med de konsekvenser som marknadsexperimenten i skolan har fått för likvärdigheten, segregationen och kvaliteten i svensk skola.

Linnéa Wickman (S)

Patrik Lundqvist (S)

Kristoffer Lindberg (S)

Sanna Backeskog (S)